

Meseleler

Namık Kemale niçin bağlıyız ?

Yazan: PEYAMI SAFA

Bu dünya üç asırdanberi mükemmel bir devlet hayali peşindedir. Ortaçağ devleti mistik ve dinî idi; yerle gök arasındaki ihtilâftan doğan anarşili bünyesi içinde eski Romanın ve eski Yunanistanın siyasî devletine karşı uyanan hasret, Rönesanstan sonra kendini belli etmeğe başlar: Bu dinî ideal yerine, tekrar, İlkçağda olduğu gibi, siyasî devlet ideali doğuyordu. Onyedinci asırda, İlkçağların fetih ve müstemlekecilik hulyaları tekrar belirdi. Ordular teşkil ediliyor, harb tekniği yenileştiriliyordu. Devletin ve halkın gelir kaynaklarını çoğaltmak ihtirası da baş gösterdi. Fakat gene mükemmel devlet tipi bulunmuş değildi. Bu keşif daha sonraki asrın malıdır. Devleti gökyüzünün de, hanedanın da elinden alarak halkın eline vermek, halkın seçimine, kontrolüne, iradesine teslim etmek fikri Onsekizinci asırda görüldü. Fransız ihtilâlini yaptıran ideolojiyi biliyoruz.

Bu ideoloji Türkiyeye yarım asırdan fazla gecikerek ve açık bir halk hareketi halinde değil, yalnız güzideler arasında gizli bir sirayetle, kaçak fikir olarak girdi. Hele Mithat Paşa kopyası iflâs ettikten sonra bu ideolojinin açık bir fikir hareketi olarak yaşamasına imkân yoktu. El altından yürüdü ve bundan dolayı da, pek tabii olarak, sakatlandı. Osmanlı münevveri, açıkça tahlilini ve münakaşasını yapamadığı bu ideolojiyi yanlış değilse bile eklek anladı. Tam da anlamış olsaydı Fransadaki mükemmeliyetle tatbik etmeği düşünemezdi; meselâ cemiyetin geri teokratik bünyesi içinde hemen lâiklik istiyemezdi. Avrupa sermayesinin pençesinde olduğu için serbest iktisadı Fransa kadar ne anlıyabilir, ne de benimsiyebilirdi. İlk merhale olarak cumhuriyetten ve lâiklikten evvel meşrutiyet idealine sarıldı. Modern milliyetçilik de Avrupada, Fransız ihtilâlinin çok sonra, yeni doğuyordu. Henüz vuzuhlu bir ideoloji haline gelmemişti. Osmanlı münevveri milliyetçiliği değil, yalnız milleti ve yalnız meşrutiyeti anladı. Milletten kasdı neydi? Onu kendisi de iyice bilmiyordu. Halkı, milleti, ümmeti birbirine karıştırdı. Böyle olması da pek zarurî idi, çünkü o zamanki Osmanlı İmparatorluğu muhtelif unsurları ve bilhassa koskoca Arab âlemini içine alıyordu.

Namık Kemal bu devirde ve bu şartlar içinde fıskırdı. «Namık Kemalın milleti şarklı ve müslümandı, Türk değildi» diye onu tenkid etmek istemiş olan arkadaşlar belki haksız değil, fakat insafsızdırlar. Unutmasınlar ki milleti Türk olan ilk şairimiz Mehmed Emindir. Ona gelinceye kadar, bütün Osmanlı münevverleri ve san'atkârları, Arabistanı ve Balkanları vermemek için Türk kelimesini alçak sesle söylemeğe mecbur olmuşlardı. Bugünkü Türk milliyetçiliği doğmadan evvel, yani aşağı yukarı Balkan Harbine kadar bütün Osmanlı şairleri Osmanlıyı terennüm etmişlerdi. Ancak Balkanları verdikten sonra Türk olduğumuzu yüksek sesle söyleyebildik, hatta Türk oldu-

ğumuzu anlıyabildik. Anlamıyanlarımız ve kabul etmiyenlerimiz nekadard çoktu. Namık Kemal, kendinden sonra doğan bir ideolojiye, bir harekete ve bir zarurete karışmamış olmakla asla itham edilemez.

Bazılarına göre de Namık Kemal, derebevlükten burjuvaziye geçişin seyrini tamamen kavrayamamış geri bir burjuva isyancısıdır, inkılâbçı değildir. Bu tenkidde yalnız insanfıslık değil, haksızlık da var. Namık Kemalın Fransız ihtilâlini tıpatıp kabul etmesine mâni sebepleri yukarıda gördük. Buna rağmen Namık Kemal meşrutiyet inkılâbını hazırlamıştır.

Bugün bizi Namık Kemalın hatırası önünde yerlere kadar eğilmeğe davet eden kıymet, onun ne bir ideoloji yaratıcısı, ne de büyük bir mütefekkir olmasıdır. Biliyoruz ki temsili devlet, hürriyet, müsavat, adalet prensiplerini ilk bulan adam o değildir. Namık Kemale karşı yapılacak sistem ve ideoloji tenkidlerinin hepsi -doğru olmak ne kelime!- ayıbdır. Namık Kemal, o zamanki Osmanlı İmparatorluğu için mümkün olabileceği bir derecede bu temsili devlet ve hürriyet fikirlerini en geri kafalara bile çakabilmiş, en korkak yüreklere bile saplıyabilmiş ilk Türk şairidir. Namık Kemal milletçi idi, milliyetçi değildi; meşrutiyetçi idi, cumhuriyetçi değildi; fakat Namık Kemal bize milleti, bize meşrutiyeti öğretmeseydi bugünkü milliyetçiliğimizi ve cumhuriyetçiliğimizi hiç değilse bugünkü çabukluğu ve kolaylığıyla idrak edebilir miydik?

Bu kadar açık ve sade mütearifeler üstünde münakaşa etmekten bizi alıkoyacak büyük bir hakikat var ki en büyük hake mimiz odur: Namık Kemale karşı nesilden nesle çoğalan hayranlığımız ve bağlılığımız. Millet namına mı, halk namına mı, yığın namına mı, gençlik namına mı münakaşa edeceğiz? Hacet yok! Millet de, halk da, yığın da, gençlik de ona bayılıyor. Dahası var mı?

Kusurları mazeretlerle beraber gören bir tenkidin gözünde Namık Kemal ilk inkılâbçı büyük Türk şairidir. Kusurları mazeretlerle beraber görmiyen bir tenkid, Namık Kemali mükemmeliyetten ayıran mesafe üstünde koşmaca oynamaya devam etsin. Bu ölçü ile, Allahtan başka kusuru olmıyan varlık bulunamaz.

Namık Kemalın fikirleri, üç çeyrek asırdan bu yana, ne yolda tekâmül etmiştir? Namık Kemalın eseri ebedî örnek midir? Aynı bir tahlilin mevzuu olan bu davaya girmeden evvel hepimiz teslim ederiz ki Namık Kemalın eserleri içinde bugünün, yarının, öbür günün çocuklarına büyük derslerin ve aşkların kaynağı olacak ebedî parçalar vardır. Yalnız şu tek ve sade mısraı anlasak yetişir:

Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten.

PEYAMI SAFA

